

کتابشناسی تحلیلی

کتابهای منتشر شده در زمستان ۷۵

به کوشش: غلامرضا منفرد

یادداشت

یکی از مهمترین بخشهای پژوهشنامه، «کتابشناسی تحلیلی» است. در این بخش تمامی کتابهایی که در یک فصل در حوزه ادبیات کودک و نوجوان به طبع رسیده است، در شورایی اولیه بررسی می‌شود. سپس آثار برتر به شورای عالی ارسال می‌گردند تا بررسی و تحلیل شوند. آنگاه تعدادی از کل کتابها که به تشخیص شوراها ارزش بیشتری برای طرح دارند، با ارائه چکیده آنها تحلیل و معرفی خواهند شد. هدف از کتابشناسی تحلیلی، نقد آثار نامناسب و مضر نیست بلکه معرفی کتابهای خواندنی و نیز ارج نهادن به آثار خوب، خیلی خوب و عالی است. درباره ترکیب دو شورا و شیوه کارشان مواردی قابل ذکر است:

۱. اعضای شورای اول:

- مصطفی خرامان: نویسنده و کارشناس

داستان

- بابک نیک‌طلب: شاعر و کارشناس شعر کودک و نوجوان
 - غلامرضا منفرد: کارشناس ارشد آموزش و پرورش و مدرس مرکز تربیت معلم
 - زهرا درویدیان: مسئول اجرایی کتابشناسی

۲. اعضای شورای عالی:

- سوسن طاق‌دیس: نویسنده و کارشناس داستان کودک و نوجوان
 - شکوه قاسم‌نیا: شاعر و نویسنده و مدیر مسئول مجلهٔ شباب
 - مصطفی رحماندوست: شاعر، نویسنده، مترجم و سردبیر مجلهٔ سروش کودکان
 - فریویدن عموزاده خلیلی: نویسنده، و عضو سردبیری مجلهٔ سروش نوجوان
 - کریم نصر: تصویرگر و مدرس طراحی
 - مهدی حجوانی

۳. کتابهای مورد بررسی تنها حوزه ادبیات و تصویرگری کودک و نوجوان را شامل می‌شوند، یعنی ادبیات داستانی (داستان، نمایشنامه و فیلمنامه)، شعر و آثاری که مایه‌های ادبی دارند و همچنین کلیه شئون تصویری و گرافیکی. بنابراین آثار علمی و یا کمک آموزشی تنها در صورتی که برخوردار از مایه‌های چشمگیر ادبی باشند در این حوزه قرار می‌گیرند.

۴. این کتابها تنها گروه‌های سنی «الف، ب، ج، د، هه و یا مشترک بین دو گروه را دربر می‌گیرند، یعنی گروه پیش از دبستان و دانش‌آموزان دورهٔ دبستان، راهنمایی و متوسطه.

۵. در بررسی یک اثر، تمام جنبه‌ها تحلیل می‌شود و نه تنها یک جنبهٔ خاص همچون متن. بنابراین اگر یک کتاب، متنی قوی اما تصاویری ضعیف داشته باشد، معدلی از متن و تصویر به‌نامش ثبت خواهد شد. کودکان اصولاً از کتابها تأثیری واحد

می‌گیرند. بنابراین ما نیز از روزنهٔ چشم کودک به کتابها می‌نگریم و بر این باوریم که تولید کتاب کودک، کاری جمعی است و در نهایت تأثیری یکپارچه بر مخاطب می‌گذارد.

۶. ملاک شناسایی و جمع‌آوری کتابهای هر فصل، مراجعه به نشریهٔ نمایه و نیز مراجعهٔ حضوری به بازار کتاب است. بنابراین اگر کتابی مدتها پس از تاریخی که در شناسنامه‌اش قید شده است روانهٔ بازار شود - چنانکه بسیار پیش می‌آید - آن را همراه با کتابهای فصل بعد بررسی خواهیم کرد.

۷. اعضای محترم شوراها نسبت به آثار خودشان اظهار نظر نخواهند کرد.

۸. بی‌تردید، دخالت ذوق و برداشت شخصی و نیز احتمال خطا و لغزش در قضاوت تا حدی اجتناب‌ناپذیر است، اما اعضای شوراها از خداوند سیحان مدد می‌جویند که جریان کارشناسانه و سالم در بستر نقد ادبیات کودک و نوجوان جاری کنند. آنها در این راه دشوار، راهبردها و تذکرات را غنیمت می‌شمارند.

یادداشت

این نخستین بار است که در دورهٔ فعالیت پژوهشنامه، بخش کتابشناسی تعدادی اندک کتاب معرفی می‌کند. این وضعیت گرچه می‌تواند به سخت‌گیری گروه کتابشناسی باز گردد ولی بیش از این به وضعیت نامناسب کتاب کودک و نوجوان در این فصل مربوط می‌شود. توجه خوانندگان این بخش را به مواردی شاخص به عنوان جمع‌بندی این فصل جلب می‌کنیم. شاید این موارد زنگ خطری برای کتاب کودک و نوجوان باشد.

- ۱- از مجموع ۵۴ کتاب بررسی شده تنها ۱۶ کتاب قابل معرفی بوده‌اند، یعنی حدود ۳۰ درصد کتابها.
- ۲- تنها ۱۹ عنوان از کتابهای این فصل (حدود ۳۵ درصد) را کتابهای تألیفی به خود اختصاص داده‌اند.
- ۳- تنها ۵ کتاب (حدود ۳۰ درصد) از ۱۶ کتاب معرفی شده، این فصل را آثار تألیفی تشکیل می‌دهند.
- ۴- از مجموع کتابهای معرفی نشده (۳۸ کتاب) ۱۴ کتاب (حدود ۳۷ درصد) کتابهای تألیفی هستند.

فهرست کتابهای بررسی شده

نام کتاب	نویسنده/مترجم	نام انتشارات
۱. آن سوی سرزمینهای شعله‌ور	جان کریستوفر (ترجمه حسین ابراهیمی الوند)	قدیانی (بنفشه)
۲. آواز رو بخانه	شراد هوان (ترجمه کتابتون صدردیا)	دفتر نشر فرهنگ اسلامی
۳. الاغ باهوش و نرذ ترسو	ترجمه مهرداد مهدویان	پدایش
۴. بازی مدانها	امیر مراد حاصل	کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان
۵. بچه‌ها بر خیابان	محمود برایادی	طرح و اجرای کتاب
۶. بدبختی سیاه	لنگستون هوز (ترجمه روح‌الله پیریایی)	طرح و اجرای کتاب
۷. بی‌خانمان	هکتور مالو (ترجمه ابوالقاسم سبطی)	همراه
۸. بیشه زمزه	ژاله مساعد	کوچک جنگلی
۹. جزیره گنج	رابرت لویی استیونسن (ترجمه محسن سلیمانی)	افق
۱۰. جوجه اردک زشت	هانس کریستین آنترسن (ترجمه سعید بهروزی)	افق
۱۱. جوجه اردک زشت	هانس کریستین آنترسن (ترجمه زهره سعیدبهر)	فرهنگ و هنر
۱۲. حسنی و دیو	محمدرضا شمس	قدیانی (بنفشه)
۱۳. حسنی و کلاغ	محمدرضا شمس	قدیانی (بنفشه)
۱۴. خانم چمن و درخت زردآلو	افسانه شعبان نژاد	کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان
۱۵. خانه شکلاتی	ترجمه زهره سعیدبهر	فرهنگ و هنر
۱۶. دخترک و ستاره	سرگئی کورپانف (ترجمه آزاده شریفی)	کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان
۱۷. دخترکی که از ماه آمد	شاکا هیراتا (ترجمه سبیا بابایی)	قدیانی (بنفشه)
۱۸. در سوگ سهراب	جعفر ابراهیمی (شاهد)	پدایش
۱۹. دیدار پدر بزرگ	ترجمه محمدعلی دهقانی	همراه
۲۰. روباه نیمه‌شب	بتسی بابایارس (ترجمه مجید عمیق)	کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان
۲۱. روحی بر جزیره گنج	سید فلاشمن (ترجمه حسین ابراهیمی الوند)	افق
۲۲. سفیدبرفی و هفت کوتوله	ترجمه مهرداد مهدویان	پدایش
۲۳. شاه‌شیر (۱)	ترجمه مهرداد مهدویان	پدایش
۲۴. شاه‌شیر (۲)	ترجمه مهرداد مهدویان	پدایش
۲۵. شمشیر ارواح	جان کریستوفر (ترجمه حسین ابراهیمی الوند)	قدیانی (بنفشه)
۲۶. شنل قرمزی کوچولو	ترجمه مهری محقق‌فر	دفتر نشر فرهنگ اسلامی
۲۷. شهریار آینده	جان کریستوفر (ترجمه حسین ابراهیمی الوند)	قدیانی (بنفشه)
۲۸. شیر مفرور	عبدالرحمن نکائی	تهران صدا
۲۹. عصا و اسب چوبی	اسدالله شعبانی	فرنا
۳۰. علاءالدین و چراغ جادو	ترجمه زهره سعیدبهر	فرهنگ و هنر
۳۱. عمو رستم	محمد میرکھانی	قدیانی (بنفشه)
۳۲. عمو زنجیرباف	اسدالله شعبانی	پدایش
۳۳. غوک می‌بزرگ می‌شود	سانتینی گویندان (ترجمه فریبا قاسمی)	دفتر نشر فرهنگ اسلامی
۳۴. قلم‌موی سحرآمیز	ترجمه محسن سلیمانی	همراه
۳۵. کاپیتان اسکارلت (حقیقه میسترون‌ها)	ترجمه رؤیا سلیمی مرند	فرهنگ و هنر
۳۶. کاپیتان اسکارلت (ضربت اسپکتروم)	ترجمه رؤیا سلیمی مرند	فرهنگ و هنر
۳۷. کاپیتان اسکارلت (پرواز ۱۰۴)	ترجمه رؤیا سلیمی مرند	فرهنگ و هنر
۳۸. کلاه سرباز	تاج‌محمد جورنکف (ترجمه عبدالرحمن دبه‌جی)	پدایش
۳۹. کوه عجایب	حسن نوالفقاری	همراه

- ۴۰. گریه چکمه پوش
- ۴۱. کلاب و بری دریایی
- ۴۲. ماجراهای سه بچه خرس
- ۴۳. ماهی کوچولو خجالت نکش
- ۴۴. مثل خودم
- ۴۵. ملخ شجاع
- ۴۶. ملخ طلایی سفر به سرزمین شگفت انگیز
- ۴۷. ملکه برقی
- ۴۸. موش روستایی و موش شهری
- ۴۹. می خواهم روزه بگیرم
- ۵۰. میکروسکوپ
- ۵۱. نادانها
- ۵۲. نجات یافته
- ۵۳. نژادک زین دریایی
- ۵۴. همراه با ترانه باران
- ترجمه زهرا سعیدپور
- مژگان مشتاق
- ژرت گانتز (ترجمه هاله خوانساری)
- مجید راستی
- مری هالانتز (ترجمه سیروس طاهباز)
- ویتاتوریلینسکای
- (ترجمه ناهید آزامنش)
- آنا مار پاماتوت
- (ترجمه و باز نویسی الله وردی آذری نجف آباد)
- شاکا هیراتا (ترجمه سبا بابایی)
- ازوب (ترجمه سعید بهروزی)
- سپیده خلیلی
- محمود برابادی
- رولد دال (ترجمه نکتر سید حبیب الله لزگی)
- ر. ک. مورتی (ترجمه ناصر اهرانی)
- مسعود دبه جی
- پاول گوپل (ترجمه مصطفی رحمان دوست)
- فرهنگ و هنر
- رهنمای اندیشه
- پدایش
- نهاد هنر و ادبیات
- کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان
- همراه
- جهان اندیشه کودکان
- قدیانی (بنفشه)
- افق
- افق
- طرح و اجرای کتاب
- طرح و اجرای کتاب
- دفتر نشر فرهنگ اسلامی
- کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان
- دفتر نشر فرهنگ اسلامی

از نگاه آمار

۱. کیفیت معرفی آثار

تعداد	کیفیت	عدم معرفی	شایسته معرفی
فراوانی	۳۸	۱۶	
درصد	۷۰	۳۰	

۲. گروه سنی

تعداد	گروه سنی	الف	الف-ب	ب	ب-ج	ج	ج-د	د	د-ه	ه
فراوانی	۲	۱۹	۶	۳	۶	۶	۶	۵	۲	۵
درصد	۴	۳۵	۱۱	۶	۱۱	۱۱	۱۱	۹	۴	۹

۳. وضعیت تألیف و ترجمه

تعداد	نوع اثر	تألیف و اقتباس	ترجمه
فراوانی	۱۹	۲۵	
درصد	۳۵	۶۵	

۴. قالبهای آثار

قالب	فراوانی	
	تعداد	درصد
داستان	تصویری	—
	کوتاه	۲۹
	مجموعه	۱۱
	بلند	۶
	رمان	۴
شعر	بلند	۳
	مجموعه	۱
	قصه منظوم	—
سفرنامه		—
فیلمنامه		—
نثر ادبی		—

۵. قطع کتابها

قطع	فراوانی	
	تعداد	درصد
رحلی		
خشکی	بزرگ	۲۱
	متوسط	۱
	کوچک	۹
وزیری	بلند	۱
	کوتاه	۷
رقعی		
پالتویی		۵
چوبی		—
بهاضی		۴

۶. پرکارترین نویسنده: محمود برابادی و محمدرضا شمس هر کدام با دو اثر.

۷. پرکارترین مترجم: زهرا سعید بهر، حسین ابراهیمی الوند و مهرداد مهدویان هر کدام با چهار اثر و رؤیا سلیمی مرند با سه اثر.

۸. پرکارترین ویراستار: ژاخر آموزگار با سه اثر - احمد بروجدی، ژاله راستانی و شراره وظیفه شناس هر کدام با دو اثر.

۹. پرکارترین تصویرگر: کاظم طلایی با سه اثر - جهانگیر قربانخانی با دو اثر.

۱۰. پرکارترین ناشر

تعداد عنوان	نام مؤسسه انتشاراتی
۸	قدیانی (بنفشه) و پیدایش
۷	فرهنگ و هنر
۶	کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان
۵	دفتر نشر فرهنگ اسلامی، افق و همراه
۴	طرح و اجرای کتاب

۱۱. مجموع تیراژ کتابها: ۹۲۱۶۰۰ جلد، میانگین تیراژ برای هر کتاب حدود ۶۶-۱۷۰ جلد.

۱۲. مجموع صفحات کتابها: ۲۴۹۰ صفحه، میانگین تعداد صفحه برای هر کتاب حدود ۶۴ صفحه.

۱۳. مجموع بهای کتابها: ۱۰۳۱۰۰ ریال، میانگین بها برای هر کتاب حدود ۱۹۰۹ ریال.

دریانوردی پیر در مسافرخانه‌ای می‌میرد. سپس نوجوانی به نام «جیم» همراه با مادرش در صندوق پیرمرد، نقشهٔ یک گنج را می‌یابد. جیم و دوستانش در جستجوی گنج به جزیره‌ای دور سفر می‌کنند، اما دزدان دریایی در پوشش ملوانان با آنها همراه می‌شوند و قصد دارند تمامی گنج را تصاحب کنند. سرانجام در جنگ و گریزی هیجان‌انگیز، دزدان دریایی شکست می‌خورند و در جزیرهٔ گنج زندانی می‌شوند و جیم و دوستانش پس از یافتن گنج، جزیره را به مقصد زادگاهشان ترک می‌کنند.

داستان «جزیرهٔ گنج» نمونهٔ کامل آثار کلاسیک است که با وجود انتشار در شکل‌های گوناگون - خلاصه و مفصل - و حتی ساخت فیلم‌های سینمایی و کارتونی، هنوز هم خواندنی و جذابند. کمتر کودک و نوجوانی است که داستان این کتاب را نخوانده و یا فیلم آن را که بارها از تلویزیون پخش شده است، ندیده باشد. به هر حال خواندن داستانی قدیمی

جزیرهٔ گنج

- نویسنده: رابرت لویی استیونسن
- مترجم: محسن سلیمانی
- طراح جلد: پرویز حیدرزاده
- ویراستار: احمد بروجردی

گروه سنی: ج - د. ناشر: افق. تعداد: ۵۰۰۰ نسخه. ۱۰۴ صفحه دو رنگ. ۲۳۰۰ ریال.

مانهای سه‌گانه

۱. شهریار آینده، ۲. آن سوی سرزمینهای شعله‌ور،

۳. شمشیر ارواح

• نویسنده: جان کریستوفر

• مترجم: حسین ابراهیمی (الوند)

گروه سنی: ۸، ناشر: قدیانی (بنفشه)، تعداد: ۵۰۰۰ نسخه، به ترتیب ۲۲۰ + ۱۸۴ + ۲۱۳ صفحه، به ترتیب ۵۶۰۰ + ۴۵۰۰ + ۵۶۰۰ ریال.

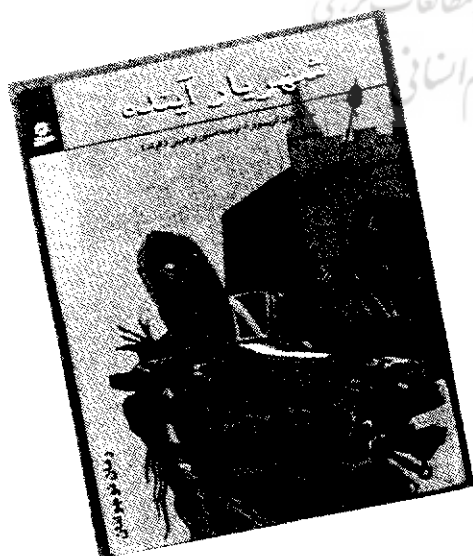
* «لوک»، نوجوان قدرت‌طلب، در پی شهریار شدن پدرش به‌عنوان شهریار آینده سرزمین وینچستر تعیین می‌شود، اما این مقام دیری نمی‌پاید و او به دلیل کشته شدن پدر و قدرت‌نمایی برادر ناتنی‌اش، از شهر می‌گریزد. سپس به قرازگاه ارواح می‌رود و می‌فهمد که ارواح و پیش‌بینان، دروغی بیش نبوده‌اند بلکه کسانی هستند که با امکانات گذشته، می‌خواهند از جنگ جلوگیری کنند و زمین را به تمدن گذشته و آرامش قبلی‌اش برگردانند.

* لوک به همراه پیش‌بینان به «سالزبری»

آن هم به شکل خلاصه، مشتاقان خاص خود را دارد.

ساختار داستان این کتاب مانند بسیاری از آثار کلاسیک، مرهون حوادث اعجاب‌آور و غیرقابل پیش‌بینی، شخصیت‌های عجیب و پایان‌بندی آرمان‌گرایانه آنهاست. شاید امروزه بتوان از نظر طراحی و ساختار به این نوع داستانها خرده گرفت، ولی نمی‌توان منکر جذابیت آنها شد. براساس آنچه گفته شد، خواننده ناخواسته از پرشهای داستانی، نبود زمینه‌سازی مناسب در خصوص واکنش قهرمانان داستان و حتی پرداخت دقیق حوادث و محیط آن صرف نظر می‌کند، چراکه حوادث آن قدر زیاد و متنوع‌اند که اجازه فکر کردن به خواننده نمی‌دهند.

از مترجم پرسابقه این کتاب، انتظار می‌رفت به جای ترجمه خلاصه‌ای نه چندان کامل، از اصل داستان برای خلاصه کردن استفاده می‌کرد تا مخاطبانی که فیلم آن را ندیده‌اند، بتوانند محیط داستان را به خوبی لمس و حوادث آن را باور کنند. نثر داستان خوب و یکدست است و خواننده را به دست‌انداز نمی‌اندازد.

روی جلد این کتاب به شیوه رایج روی جلدسازی کتابهای عامه‌پسند اروپایی - آمریکایی به وجود آمده است. در این شیوه، تصویرگر تعدادی از شخصیت‌های کلیدی داستان را در کنار یکی از حوادث پرتحرک داستان مونتاژ می‌کند. این شیوه البته جذابیت‌های زیادی دارد، اما از آنجا که متکی به شیوه طراحی کاملاً «امتحان پس‌داده»‌ای است، در کارنامه یک طراح به عنوان امتیازی برجسته به‌شمار نخواهد آمد.

یاری مردم آن سوی سرزمینهای شعله‌ور، تدارک جنگ می‌بیند و تا مرز وینچستر پیش می‌رود و با ایثار یارانش آنجا را رها می‌کند. سرانجام او به آن سوی سرزمینهای شعله‌ور برمی‌گردد تا همراه پیش‌بینان زندگی تازه‌ای را در پیش گیرد و علوم و دانش متمدنی را پایه‌گذاری کند.

درباره

آثار کریستوفر این انتظار را در ما به وجود می‌آورد که خوانندهٔ رمانی پرماجرا و انتقادی از وضعیت کنونی با نگاهی به آینده باشیم، اما در این کتابها با اتفاقاتی هیجان‌انگیز ولی بی‌عمق روبه‌رو می‌شویم و اثری از انتقاد بر نظامهای اجتماعی و یا توصیف زندگی آیندهٔ بشر در آنها نمی‌یابیم. در این مجموعه، با قصه‌ای روبه‌رو هستیم که تنها تفاوتش با دیگر داستانها رخ دادنش در سرزمینی دور و در زمانی کهن است. جالب آنکه از پیشرفت‌هایی سخن رفته است که چندان هم تازه نیستند و نویسنده به خود زحمت حداقل خیال‌پردازی در آیندهٔ احتمالی بشر را نداده است. برای مثال، انفجاری که در زمین رخ می‌دهد، شمشیربازی و رفتار اسب و... هیچ یک نو نبوده و در گذشتهٔ انگلستان رخ داده‌اند.

عامل پیش‌برندهٔ داستانی نیز حوادث نه چندان خوشایندی است که پیوستگی و رابطهٔ نزدیکی با هم ندارند. برای مثال، در نمی‌یابیم که چرا مردم یک قوم، بالای درختان زندگی می‌کنند و یا چرا مردم آن سوی سرزمینهای شعله‌ور از برخی مواهب زندگی مادی برخوردارند و عده‌ای دیگر به شکل بدوی و وحشی زندگی می‌کنند و یا چرا در سرزمینی دیگر، صفا و دمکراسی وجود دارد. معلوم نیست چرا از میان ادیان، تنها مسیحیت باقی

می‌رود و آنها به او می‌گویند که برادر ناتنی‌اش - پیتر - که شهریار وینچستر است او را پذیرفته و لوک دوباره به شهر خود برمی‌گردد. پس از مرگ همسر پیتر، او لوک و چند تن دیگر را به آن سوی سرزمینهای شعله‌ور می‌فرستد. آنها در آنجا چیزهای عجیبی می‌بینند از جمله مردمی که آداب و رسومشان برخلاف رسوم اهالی وینچستر است. آنها همچنین با «سیمرو شاه و دخترش» آشنا می‌شوند. روزی لوک حیوان وحشتناکی را شکار می‌کند و شهرتش فزونی می‌گیرد و برای همین با دختر سیمرو شاه نامزد می‌شود. لوک به وینچستر برمی‌گردد، ولی چون برادرش فکر می‌کند که او همسرش را کشته است با وی درگیر می‌شود. سرانجام پیتر به دست لوک کشته می‌شود و لوک به شهریاری می‌رسد.

* لوک در جنگهایی متعدد، شهرهای «پیترزفیلد» و «رمزی» را می‌گیرد و سنت‌ها را می‌شکند، تا جایی که در شورایی تصمیم به برکناری او گرفته می‌شود و خود شورا حکومت را به دست می‌گیرد. لوک نزد پیش‌بینان می‌رود و با سلاحهای آتشین به

مانده و بقیه از میان رفته‌اند؟! دلیل انتخاب لوک به عنوان شهریار توسط آدمهایی که بی‌سیم دارند و صداها را مونتاز می‌کنند، معلوم نیست و اصلاً چرا در تمام قصه، انتظار شهریار شدن لوک وجود دارد. در نهایت نیز نه پیش‌گویی‌ها تحقق می‌یابد و نه لوک به شهریاری می‌رسد. نثر کتاب فخم است و نحوه بیان به طرز صحبت نوجوانی سیزده ساله شباهت ندارد.

شخصیت‌پردازی قصه خوب است، اما کامل نیست. شاید اگر زاویه دید تغییر می‌یافت، بهتر بود. در جاهایی، لوک خبر از آینده می‌دهد (که یعنی خاطرات اوست)، بعضی اوقات با قصه جلو می‌رود و گاهی حوادث را در میان قصه پیش‌بینی می‌کند. در مجموع، این قصه عوامل زائد زیادی دارد که قابل حذف است. بار خشونت حوادث زیاد است و علمی - تخیلی نیست. این قصه در مقایسه با دیگر مجموعه‌های جان کریستوفر مانند شهر طلا و شهر سرب و جک جنگلی، قصه‌ای ضعیف و سطحی است.

تصویر روی جلد این کتاب بسیار زیبا، پرتحرک و جذاب است. اجرای قدرتمند تصاویر بیانگر کمال تسلط تصویرگر

بر ابزار کار خود است. در شناسنامه کتاب، برخلاف انتظار بیننده که خود را با اثری اروپایی مواجه می‌بیند، نام آقای بهزاد غریب‌پور به عنوان طراح آمده است. این امر ممکن است پرسشهایی را در ذهن خواننده ایجاد کند. واقعیت این است که در گرافیک امروز، نام «طراح» به کسی اطلاق می‌شود که اجزای یک اثر را گردآوری می‌کند. به عنوان مثال، طراح روی جلد ممکن است از یک تصویرگر و یک صفحه‌آرا به عنوان همکار استفاده کند و اثری را به وجود آورد که نتیجه کار جمعی این سه نفر - به کارگردانی طراح - باشد. در این صورت طراحی اثر به شخص طراح تعلق دارد، اما تصویرگر و صفحه‌آرای این اثر کسان دیگری خواهند بود که نام آنها در کنار نام «طراح» اعلام می‌شود. در مورد روی جلد این کتاب نیز بهتر بود نام تصویرگر آن که قطعاً شخصی اروپایی است، ذکر می‌شد تا از شبیه‌های احتمالی پرهیز شود.

فانم چمن و درخت زردآلو

- نویسنده: افسانه شعبان‌نژاد
- تصویرگر: عطیه مرکزی
- ویراستار: شماره وظیفه‌شناس

گروه سنی: ب - ج. ناشر: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان. تعداد: ۴۰۰۰۰ نسخه. ۲۰ صفحه، رنگی. ۱۴۰۰ ریال.

پیرزنی به نام «خانم چمن» مثل هر سال با رسیدن میوه‌های درخت زردآلوی حیاطش، چشم به راه آمدن دختر و نوه‌هایش می‌ماند، اما وقتی می‌فهمد آنها امسال دیرتر به سراغ او می‌آیند، برای اینکه از خوردن میوه‌های زردآلو بی‌نصیب نمانند، مترسکی را کنار درخت می‌گذارد تا از نزدیک شدن پرندگان جلوگیری

کند. پرندگان، هنگامی که از تصمیم پیرزن باخیر می‌شوند، در تمام روستا شایعه می‌کنند که خانم چمن خسیس شده است. خانم چمن زمانی که درمی‌یابد کسی به سراغ او نمی‌آید، درخت را می‌تکاند و مقداری از زردآلوها را برای همسایگان می‌برد. در همین هنگام، دختر و نوه‌هایش از راه می‌رسند.

«گنجشکها و کلاغها از روی دیوار سرک کشیدند. زیر درخت زردآلوه، مترسک را ندیدند، پر زدند و روی شاخه‌ها بستند. سهم زردآلویشان را خوردند. همسایه‌ها هم آمدند تا به حمام جسی در جیدن زردآلوها کمک کنند...»

[صفحه ۱۹]

قصه از نظر منطق داستانی ضعیف است و دلایل قصه برای نبخشیدن زردآلوه به کلاغ و گنجشک و دیگران و همچنین حضور مترسک، کافی نیست. تمثیل مترسک، تمثیل کهنه‌ای است و فقط در ظاهر کاربرد دارد. هرچند که در باطن داستان شاید نمودی از شخصیت دیگر پیرزن باشد. سخن گفتن مترسک در قسمت دوم داستان، نشان‌دهنده تغییر فضای داستان است، اما برای آن مقدمه چینی لازم نشده است. نثر ساده، صمیمی و بدون ایراد کتاب که گاهی به سجع نیز نزدیک شده است، می‌تواند شاخصه اصلی آن به‌شمار آید. محتوای این قصه، مناسب گروه سنی «الف» و «ب» است و به دلیل نبود انسجام در طرح داستان، مخاطبان گروه سنی «ج» را جذب نمی‌کند.

تصویرهای این کتاب، طراحی قابل قبولی دارند، اما شتابزدگی در اجرای آنها کاملاً مشهود است و به همین جهت «پُریخت و پاش» به نظر می‌رسند. در تصویرهای چهارم و پنجم این کتاب نیز مترسکی طراحی شده است که به لحاظ شیوه اجرایی با بقیه تصاویر هماهنگی ندارد و به یکدستی اجرای آنها لطمه زده است.

دیلگانه

این قصه، صمیمیت خاصی دارد؛ مادری که چشم به راه آمدن فرزندان و نوه‌های خویش است و می‌خواهد میوه‌های درخت را برای آنها نگه دارد. زمینه داستان به قصه «میهمانهای ناخوانده» شباهت دارد؛ برای رسیدن به آسایش باید چیزهای دیگر را از دست داد. اگر پیرزن زردآلوها را به دست آورد، دوستان خود را از دست می‌دهد و سکوت جایگزین آنها می‌شود. البته طرح و پیرنگ داستان محکم نیست. درواقع معلوم نیست دختر پیرزن چرا دیر کرده و چرا در انتهای قصه پیدایش می‌شود.

مسئله و دیوه

- نویسنده: محمدرضا شمس
- تصویرگر: کاظم طلائی
- ویراستار: ژاله راستانی

گروه سنی: کودکان. ناشر: بنفشه (قدیانی)
تعداد: ۱۱۰۰۰ نسخه. ۶۴ صفحه، مصور.
۲۵۰۰ ریال.

این کتاب، شامل دوازده حکایت است که نخستین آنها «حسنی و دیوه» نام دارد و چکیده

«مهمانهای ناخوانده» اند. داستان «کک به تنور» ناقص است و داستانهای «گردو و سنگ» و «زور» به یکدیگر شبیه اند.

در این کتاب کلماتی راه یافته اند که بهتر بود معنی آنها ارائه می شد، برای مثال: جوز لقلق (داستان کدو قلقله زن)، غوزه و قبا (داستان گنجشکی که لباس نو پوشید)، اسب دُلُّل (داستان خاله سوسکه) و...

انتخاب خوب یک روایت از انواع روایتها و وفاداری به آن، گردآوری چند قصه زیبا و قدیمی و پرداختی جزئی، از امتیازهای این کتاب به شمار می آیند. سعی گردآورنده بر این بوده که تا حد امکان از بدآموزی و یا پایانهای ناکام بپرهیزد.

این کتاب، تصویرسازی پیچیده ای ندارد و تصویرگر برای به تصویر کشیدن داستان از حداقل عناصر استفاده کرده و خرت و پرتهای «زائد» را حذف کرده است. این امر، اگرچه اجرای تصاویر کتاب را کمی مکانیکی جلوه می دهد، با این همه، تصاویر صمیمیت خاصی دارند و به راحتی با بیننده ارتباط برقرار می کنند.

آن چنین است: پیرزنی پسری به نام حسنی داشت که بسیار تنبل بود. پیرزن برای اینکه او را به حرکت و کار وادارد با ترفندی حسنی را از خانه بیرون می فرستد و اجازه بازگشت به او نمی دهد. ناگزیر حسنی به راه می افتد. در مسیر خود یک پرنده، کُرنا و تخم مرغ پیدا می کند و آنها را با خود می برد. پس از مدتی به قصری بزرگ می رسد. در آنجا با دیوی روبه رو می شود و در مقابل کارهای دیو عکس العملهای جالبی از خود نشان می دهد. دیو سنگی را بلند می کند و بر زمین می کوبد و آن را خرد می کند. حسنی هم با فشردن تخم مرغ، آبش را در می آورد! دیو، سنگی را تا فاصله ای دور پرتاب می کند. حسنی هم پرنده را به آسمان رها می کند و پرنده که آزاد شده است دیگر باز نمی گردد. دیو با تمام قوت فریاد می زند، حسنی هم کرنا را در می آورد و با تمام قدرت در آن می دمد و دیو را از قصر فراری می دهد. در پایان، حسنی ننه اش را به قصر می برد و دست از تنبلی برمی دارد.

دردگاه

قصه های کتاب، داستانهایی متنوع اند که در یک مجلد گردآوری شده اند. این داستانها بار آموزشی، نصیحتی و... ندارند و از نظر گردآوری چند قصه قدیمی در یک مجموعه، جالب به نظر می رسند؛ هرچند بارها و بارها به وسیله افراد مختلف، به چاپ رسیده اند. نثر کتاب، ساده و روان است و قصه ها به راحتی و ساده پیش می روند. سادگی روند قصه ها به گونه ای است که تحول شخصیت افراد در داستان، تسامح آمیز است.

بهترین داستانهای این مجموعه که دارای حس تعلیق و عناصر داستانی چشمگیری هستند و در آنها روابط علت و معلولی تقریباً رعایت شده است دو قصه «روباه و پرنده» و

نادانها

- نویسنده: رولد دال
- مترجم: دکتر سید حبیب‌الله لژگی
- تصویرگر: کوینتین بلیک

گروه سنی: نوجوانان. ناشر: طرح و اجرای کتاب. تعداد: ۵۰۰۰ نسخه. ۹۵ صفحه. ۲۵۰۰ ریال.

پرندگان دارند، اما پرنده‌ها زبان میمونها را درک نمی‌کنند؛ تا اینکه یک پرنده افریقایی به نام «رولی پلی» که زبان میمونهای افریقایی را می‌داند، به آنجا می‌آید. سرانجام میمونها موضوع چسب را به پرندگان می‌گویند و آنها را نجات می‌دهند و به کمک «رولی پلی» با چسبهای موجود در خانه، کاری می‌کنند که آقا و خانم نادانیان، به زمین بچسبند و از بین بروند.

دلاگاه

فضای این قصه و عوامل آن «فانتزی» بوده و دارای برخی ویژگیهای افسانه‌ای است، مثل: رنگ زدن سقف توسط پرندگان، وارونه کردن اثاثیه خانه، فرو رفتن آقا و خانم نادانیان در زمین، و موارد دیگر. فضا نه واقعی است و نه کارتونی در حالی که هر دو ویژگی را دارد. اگر درگیریهای زن و شوهر احمق، محور داستان قرار می‌گرفت، بهتر بود. در این قصه، مفهوم نادان با شلخته و کثیف برابر گرفته شده است. از این گذشته شکار پرندگان از طریق چسب مالیدن به شاخه درخت، می‌تواند دلیل زیرکی این شخصیتها باشد نه نادانی آنها.

صمیمیت، کیشش و طنز کتاب خوب است. لحن و نثر کتاب، نوجوانانه و برای این گروه سنی مناسب است، اما حوادث آن کودکانه‌اند. آب شدن آدمها در پایان کتاب با کل داستان هماهنگی ندارد. در واقع، نویسنده آنها را به شکل بیرحمانه‌ای تنبیه می‌کند و انکار اوست که نتیجه می‌گیرد، نه داستان! پایان کتاب، به‌طور ناگهانی اخلاقی می‌شود در حالی که زمینه‌سازی مناسبی برای این پایان‌بندی نشده است.

«آقا و خانم نادانیان» زن و شوهر کثیف و ژولیده‌ای هستند که با نادانی و شلختگی‌های خود، کارهای عجیبی انجام می‌دهند. آن دو که سالها قبل در سیرک کار می‌کرده‌اند، یک خانواده چهار نفره میمون را در قفسی

نکه‌داری می‌کنند. میمونها مجبورند که وارونه روی هم بایستند و برای آنها دو نمایش بدهند. زن و شوهر نادان، روزهای سه‌شنبه و چهارشنبه پرنده‌هایی را که روی درخت چسب‌دار می‌نشینند، شکار می‌کنند. میمونها با حرکات و سخنان خود سعی در آگاه کردن

تصویرسازی این کتاب بسیار زیبا و استادانه است. تصویرگر با استفاده از خطوطی آزاد و پرتحرک، فضای حاکم بر داستان را به شکلی ملموس و تأثیرگذار به تصویر کشیده است.

عمو رستم

• نویسنده: محمد میرکیانی

• تصویرگر: غلامعلی مکتبی

• ویراستار: محمدرضا سرشار

گروه سنی: نوجوانان. ناشر: بفتشه
(قدیانی). تعداد: ۱۱۰۰۰ نسخه. ۱۳۳ صفحه،
مصوّر. ۳۶۰۰ ریال.

این مجموعه شامل چهارده قصه به هم پیوسته است که در تهران قدیم رخ می‌دهند. داستان در خانواده‌ای نسبتاً فقیر و ساده رخ می‌دهد که در آن، پدر روحیه‌ای محافظه‌کارانه دارد و حتی به خود جرئت نمی‌دهد در برابر ظلم همایون خان و پسرانش که - به دلیل تمول مالی هر چند وقت یک بار - آسایش محله را مختل می‌کنند، به طور شفاهی اعتراض کند. اما به یکباره رستم، برادر پدر خانواده که مردی تنومند، ساده و روستایی است، پس از سالها دوری به خانه آنها پا می‌گذارد. آمدن عمو رستم، شرّ همایون خان و دیگر مردم آزاران را کم می‌کند. ادامه حضور عمو رستم به دلیل روحیه روستایی و بی‌غل و غش او حوادث ناخواسته‌ای را در پی دارد. مهمترین نتایج این رویدادها ناموفق بودن عمو رستم در پیدا کردن کار ثابت است. در پایان داستان، پدر که طاقت‌اش از رفتار برادر طاق شده، به او اعتراض می‌کند، ولی عمو رستم چون برادر کوچکتر است حرفی نمی‌زند. همان شب عمو رستم همان‌طور که آمده بود، بدون اطلاع خانه را ترک می‌کند.

دردانه

شده‌اند که به تنهایی فاقد استقلال بوده و در ارتباط با هم معنی کاملی می‌یابند. درونمایه داستان، بیشتر به علاقه نویسنده به فرهنگ عامیانه و قدیمی تهران بازمی‌گردد که پیش از این در «حکایت‌های کمال» نیز خوانده‌ایم. پیرنگ داستان برخلاف فضاسازی‌های خوب داستان، چندان محکم و منسجم طراحی نشده است. خواننده در هر فصل با حادثه‌ای ساده روبه‌روست که به سادگی نیز رفع و رجوع می‌شود. به‌عنوان مثال، دزدی از یک خانه که حادثه‌ای جذاب و پرکشش است، خیلی ساده و مصنوعی حل می‌شود، چراکه نویسنده دزد را فراری نمی‌دهد بلکه او را بر پشت‌بام خانه نگاه می‌دارد تا پس از گفتگو با عمو رستم، تسلیم او شود. به بیان دیگر نویسنده در تمام قصه‌ها سعی کرده است روحیه ساده، صمیمی و بی‌آلایش عمو رستم را طراحی کند و به منظور دستیابی به این مقصود، حوادث متعددی فراهم ساخته است تا خواننده با شخصیت عمو رستم آشنا شود، ولی فراموش کرده است که حوادث نیز دست کم به میزان

همان شخصیت‌پردازی، به پرداخت منسجم و دقیق نیاز دارند. به عبارت دیگر سادگی عمو رستم به سادگی قصه‌ها نیز انجامیده است.

طنز حاکم بر فضای داستان هر چند یکدست نیست، ولی در کنار کوتاه بودن هر بخش خواننده را از خستگی نجات می‌دهد. شخصیت‌پردازی داستان در مورد عمورستم و برادرش خوب است، ولی دیگر شخصیت‌های خانواده و حتی راوی داستان - برادرزاده عمو رستم - پرداخت کافی نشده‌اند.

نثر داستانها ساده، روان و صمیمی است. انتخاب زاویه دید اول شخص برای این داستان، یکی از محدودیتهای قابل توجه آن به شمار می‌آید، چراکه نویسنده خود را محدود به پسرک خانواده کرده و قادر نیست تمام حوادث و شخصیتها را چنان که باید توصیف کند و به همین دلیل در برخی موارد داستانها به روایتی ساده از حوادث تبدیل شده و یا در جایی مانند داستان «عمو رستم عکاس می‌شود» نویسنده مجبور شده است زاویه دید را در اواخر داستان تغییر دهد و در انتها بار دیگر آن را به زاویه دید اولیه پیوند بزند.

براساس آنچه گفته شد، این مجموعه بیشتر به روایات گروه سنی «ج» نزدیک است تا گروه سنی بالاتر.

پرتحرک و صمیمی. تنها شاید در تعدادی از تصاویر، مقدار سیاهی به کار گرفته شده، بیشتر از حد انتظار بیننده باشد.

رستم و سهراب

و هشت داستان آسیایی دیگر

• بازگفته: لینداگان

• مترجم: علی محمد بیدارمغز

گروه سنی: نوجوانان. ناشر: دفتر نشر فرهنگ اسلامی. تعداد: ۵۰۰۰ نسخه. ۸۴ صفحه، رنگی. ۲۷۵۰ ریال.

این کتاب، شامل نه داستان از سرزمینهای مشرق زمین است که عبارتند از: امپراتور و بلبل (از چین) - تارو و مادر بزرگش (از ژاپن) - فیل سفید (از میانمار) - شکارچی پرنده (از اندونزی) - رستم و سهراب (از ایران) - تپه قرمز (از سنگاپور) - شطرنج‌باز (از مغولستان) - اژدهای کینابالو (از برونی) و فلو ت کریشنا (از هند).

چکیده‌ای از دو داستان کتاب را می‌خوانید:

۱. «امپراتور و بلبل»: امپراتور چین، بلبلی

سردستی‌ترین طراحی‌های یک طراح باسلیقه، گوشه‌ای از ذوق او را باز می‌تاباند. «استاد مکتبی»، هم با سلیقه است و هم توانا. کمتر طراح ایرانی را می‌توان یافت که مانند ایشان به جزئی‌ترین حرکات چشمها، دستها، لبها و اندام شخصیت‌های تصاویرش حساس باشد. طراحی این کتاب نیز هرچند بهترین اثر این هنرمند گرامی نیست، اما دارای بسیاری از ویژگیهای آثار ایشان است؛ گرم،

روی جلد این کتاب طراحی و اجرای غیرقابل قبولی دارد. ناآشنایی «تصویرگر» این روی جلد با روابط تصویری به طور عام و تصویرسازی ادبیات کودک و نوجوان به طور خاص، از طراحی محتاطانه و سرهم بندی شده و اجرای ناپخته این روی جلد کاملاً مشهود است.

تصویرهای داخل کتاب که به وسیله هنرمندی چینی یا ژاپنی پدید آمده‌اند، بسیار حرفه‌ای و قدرتمندانه اجرا شده‌اند. تنها در تعدادی از تصاویر، به ویژه تصویرهای داستان «رستم و سهراب»، تصویرگر به علت ناآشنایی با فرهنگ تصویری قومی که داستان مربوط به اوست، به نوعی تصویرسازی شبه هالیوودی اکتفا کرده است، در نتیجه تصویرهای داستانی مثل «رستم و سهراب» به فضا سازی کارتون‌هایی هالیوودی از فضای شرقی، نزدیک شده است.

روباه نیمه شب

- نویسنده: بتسی بیاریس
- مترجم: مجید عمیق
- تصویرگر: آن گریف آلکونی
- ویراستار: شماره وظیفه شناس

گروه سنی: ۵-۱۰ ناشر: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان. تعداد: ۲۰۰۰۰ نسخه. ۱۰۸ صفحه، مصور. ۲۰۰۰ ریال.

پدر و مادر «تام» می‌خواهند به سفر بروند و قصد دارند او را پیش خاله‌اش به مزرعه ببرند. تام که دوست ندارد به مزرعه برود، با بی میلی راضی به رفتن می‌شود، اما محیط صمیمی و ساده و متفاوت مزرعه، برای او جذاب به نظر می‌رسد و با دیدن روباهی سیاه، همه چیز برایش جالب می‌شود. تام، لانه روباه را پیدا

خوش صدا دارد. امپراتور ژاپن برای او پرنده‌ای کوکی و آوازخوان می‌فرستد. امپراتور چین دلبسته پرنده کوکی می‌شود و بلبل خودش را فراموش می‌کند. پرنده کوکی خراب می‌شود و امپراتور بیمار می‌گردد تا اینکه بلبلش که از قصر رفته بود، باز می‌گردد.

۲. «تارو و مادر بزرگش»: در یک روستا خشکسالی می‌شود. کدخدا دستور می‌دهد پیران و سالخوردگان را به کوهستان ببرند، اما «تارو» مادر بزرگش را در خانه پنهان می‌کند. در ده همسایه، فرمانده سپاهیان سه معما طرح می‌کند و می‌گوید اگر پاسخ این معما داده شود، آذوقه برای مردم خواهد فرستاد وگرنه نصف زمینهای آنها را تصاحب می‌کند. مادر بزرگ تارو، پاسخ هر سه معما را می‌دهد و مردم روستا پس از چندی از خشکسالی نجات می‌یابند و همه سالخوردگان به خانواده‌هایشان باز می‌گردند.

این مجموعه قصه، دارای حکایت‌هایی یکدست و خواندنی است. در داستان «رستم و سهراب» اگرچه سیمرغ موجودی افسانه‌ای است که در این قصه جایگاهی خاص دارد، اما متأسفانه بی هیچ دلیلی حضور او حذف شده و این امر از جذابیت داستان کاسته است. البته این قصه به دلیل نوع روایت و به لحاظ ساختاری همخوانی چندانی با دیگر داستانهای این مجموعه ندارد.

به غیر از افسانه‌های «شکارچی و پرنده» و «فلوت کریشنا» دیگر داستانها دارای پیام و محتوای خوبی هستند. نثر کتاب در برخی موارد نیازمند ویرایش و غلطگیری است. در مجموع، اگرچه بیشتر افسانه‌های این کتاب تکراری هستند اما می‌توانند برای مخاطبان نشان خواندنی و جذاب باشند.

رابطه بین آدمها به زیبایی و سادگی طرح شده و از شعار دادن یا خیالبافی خبری نیست. زاویه دید داستان «اول شخص» است و به همین خاطر، از صمیمیت چشمگیری، چه در نثر و چه در لحن، برخوردار است و خواننده با کتاب همراه می‌شود. نثر کتاب، ساده و روان است و ترجمه خوبی دارد. منطق داستانی هم محکم است. روباه جانشین دوست پسرک شده و فضا به شکلی است که بچه‌های ایرانی آن را درک می‌کنند.

کتاب به مخاطبان خود دروغ نگفته و سر آنسها کلاه نمی‌گذارد و در عین حال، ساده‌انگارانه هم نیست، مثلاً «عمو فرد» می‌توانست لانه را پیدا نکند، ولی می‌کند.

به نظر می‌رسد سؤالاتی روان‌شناسی که «پتی» برای تام می‌فرستد، با اصل قصه بی‌ربط است، مگر اینکه نویسنده خواسته باشد فرق میان دغدغه‌های یک بچه شهری و کسی را که در طبیعت به‌سر می‌برد نشان دهد که در این صورت، نویسنده خودش به قضاوت پرداخته و از خط اصلی کتاب خارج شده است.

تصویرهای این کتاب، ژورنالیستی‌اند و تصویرگر برای ارائه تصاویری برخوردار از استحکام ساختاری، تلاشی نکرده است. در نتیجه، این تصویرها تنها عمده‌ترین عناصر داستان را ترسیم می‌کنند و به همین دلیل فاقد تأثیرگذاری عمیق به نظر می‌رسند.

(۹۵) در جزیره گنج

- نویسنده: سید فلاسمن
- مترجم: حسین ابراهیمی (اوند)
- اجرای جلد: فرناز رضیان
- ویراستار: احمد بروجردی

می‌کند و می‌فهمد که روباه بچه‌ای هم دارد. پس از گم شدن مرغ و بوقلمون خاله‌اش، شوهرخاله تام تصمیم می‌گیرد روباه را شکار کند. «فرد» - شوهرخاله تام - لانه روباه را پیدا می‌کند و بچه‌روباه را با خودش می‌آورد تا به وسیله آن، روباه را شکار کند. همان شب، باران می‌بارد و تام بچه‌روباه را آزاد می‌کند تا مادرش - روباه سیاه - کشته نشود. وقتی تام به خانه خودشان برمی‌گردد، درمی‌یابد که دیگر اسباب‌بازیهایش را دوست ندارد و به طبیعت علاقه‌مند شده است.

موضوع مورد نظر نویسنده، ارتباط انسان با طبیعت و تقابل کودکی شهری با زندگی روستایی است. در این کتاب، خصوصیات یک بچه شهری به خوبی تصویر شده است. قصه، اگرچه حادثه‌ای نیست، اما با لحنی صمیمی و پرداختن به جزئیات و کندوکاو در شخصیت «تام»، جذابیت‌های خوبی دارد. شخصیتها خوب جاافتاده و مناسبند و عکس‌العملهای هر یک به خوبی ارائه شده است.

گروه سنی: ج - د. ناشر: افق. تعداد: ۵۰۰۰
نسخه. ۱۵۲ صفحه. ۲۰۰۰ ریال.

۱۵۵۱

کتاب به لحاظ مضمون شباهت زیادی با کتاب «جزیره گنج» نوشته رابرت لویی استیونسن دارد، منتهی پرداختی نو دارد که آن را در حد اثری جدید و حتی محکمر می‌نمایاند. طراحی داستان کاملاً دقیق و حساب‌شده و به گونه‌ای است که روابط علی داستان از ابتدا تا انتها کاملاً حفظ شده است. به عنوان مثال، در ابتدای داستان، خواننده شاهد باور خرافی و بسیار پررنگ کاپیتان است تا جایی که تا اواسط داستان نمی‌تواند در وجود رابطه بین روح دوست ناخدا اسکرچ و محل گنج شک کند. همین خرافه که به شدت در داستان جریان دارد، باعث ناکامی کامل ناخدا و جا ماندن او در جزیره می‌شود.

شخصیتهای داستان به‌خوبی طراحی شده‌اند و خواننده، ناخدا اسکرچ، الیور فینچ، خدمه کشتی و حتی دوست کشته شده ناخدا را حس می‌کند. البته به اقتضای داستان این پرداخت درباره ناخدا بسیار پررنگتر است.

مهمترین مشکل داستان به سریالی بودن کل آن بازمی‌گردد. به‌عنوان مثال، هفت بخش از داستان که در کشتی می‌گذرد، دارای مسائلی عادی و کم‌کشش است و قدری خسته‌کننده. مقایسه دو فصل آخر داستان که پرهیجان و تحرک است با فصلهای میانی، این واقعیت را آشکار می‌سازد. پایان داستان هرچند زیبا، غیرمنتظره و عبرت‌آموز است، ولی در مجموع داستان بیشتر مناسب چاپ در یک مجله هفتگی است که خواننده آن انتظار ندارد تمام بخشهای داستان با هم انسجام کامل و از کشش یکسان برخوردار باشد. احساس می‌شود برای تبدیل به کتاب شدن این داستان می‌شد از برخی فصلهای داستان صرف نظر کرد و یا آنها را به شکلی خلاصه‌تر عرضه کرد.

نثر داستان، ساده و روان است و کتاب جز

«ناخدا اسکرچ» با همدستی شریکش گنجی را در جزیره‌ای دوردست به خاک می‌سپارد. اسکرچ، شریک خود را به قتل رسانده و جسد او را در کنار گنج دفن می‌کند و می‌گریزد تا در فرصتی مناسب به جزیره بازگردد و گنج را تصاحب کند. او که نقشه گنج را از دست داده است، تصمیم می‌گیرد با عده‌ای دریانورد به جزیره بازگردد. اسکرچ اعتقاد دارد هر جا که روح شریکش دیده شود گنج نیز همان جا دفن شده است. او معتقد است فقط کسی که در ساعت دوازده شب به دنیا آمده باشد می‌تواند روح را ببیند! به همین دلیل، پسرکی نوجوان به نام «الیور فینچ» را که در ساعت دوازده به دنیا آمده است، می‌دزدد و با خود به جزیره می‌برد. پیش از رسیدن به جزیره و پس از آن، حوادثی در انتظار الیور، ناخدا و دریانوردان است. سرانجام ناخدا به دلیل خشونت بیش از حد و اعتقاد به خرافات، تنها کسی است که از گنج بی‌نصیب مانده و تنها در جزیره رها می‌شود.

سه مورد غلط تاپی که در حجم زیاد چنین داستان طبیعی به نظر می‌رسد، پیراسته و بی‌اشکال است.

مثل خودم

- نویسنده: مری هال اترز
- مترجم: سیروس طاهباز
- تصویرگر: مری هال اترز
- صفحات: ۲۸، منیژه ونکی

گروه سنی: الف. ناشر: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان. تعداد: ۴۰۰۰۰ نسخه. ۲۸ صفحه، مصور. ۶۰۰ ریال.

کودکی، با دیدن جانوران پیرامون خود سعی می‌کند راه رفتن هر یک را - به تقلید - بیازماید. گربه، خروس، خرگوش، مار، گاو، غاز، اسب، سنجاب، بزبزنندی، قورباغه و لاکپشت، به شکلهایی گوناگون راه می‌روند و پسرک با تماشای پریدن، خزیدن، جهیدن و... آنها، حرکات هر یک را تقلید می‌کند. سرانجام وقتی پدرش را در قایق می‌بیند، در ساحل به دنبال قایق پدر راه می‌رود و می‌دود و می‌گوید: حالا مثل هیچ‌کس می‌دوم، مثل خودم می‌دوم!

موضوعی پنهان است. این بازی، برای کودکان دوره پیش از دبستان جالب توجه است. مضمون کتاب، تکراری بوده و پیش از این به روشها و بیانهای بهتری گفته شده است. نثر کتاب اما ساده و روان است.

با نگاهی دقیق‌تر، درمی‌یابیم «مثل خودم» مفهوم فلسفی خوبی دارد. «من خودم» یعنی چه؟ کودک به این مسئله می‌اندیشد و شاید با تفکر در این باره به مفاهیم تازه‌تری برسد. حضور «پدر» در آخر کتاب، به‌عنوان نمونه و الگوی همانندسازی معنا می‌یابد.

تصویرهای این کتاب، بیشتر به مجموعه طراحی برای «نقاشی متحرک» شباهت دارد و احتمالاً اصل کتاب نیز به همین منظور طراحی شده، اما ناشر ایرانی توضیحی در این باره نداده است. طراح برای دستیابی به این منظور، تصاویری ارائه داده است که تفاوت‌های ناچیزی با هم دارند و مجموع آنها لحظات متوالی یک واقعه را ترسیم می‌کند. به همین خاطر این تصاویر، یکنواخت و کم‌تحرک به نظر می‌رسند، اما طراحی و اجرای خوبی دارند.

دخترک و ستاره

- نویسنده: سرگنی کورپانف
- مترجم آزاد: هدیه شریفی
- تصویرگر: مهشید مهاجر

گروه سنی: ج. ناشر: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان. تعداد: ۲۰۰۰۰ نسخه. ۲۰ صفحه، رنگی. ۱۵۰۰ ریال.

دخترکی آرزوهای بسیار داشت. روزی مادرش به او گفت: «برای برآورده شدن یک آرزو، باید منتظر بنشین و به آسمان خیره شوی و هرگاه ستاره‌ای به سوی زمین آمد،

کتاب، ترسیمی از بازی کودکان و تقلید آنها از جانوران است. هدف نویسنده بیشتر آشنایی کودکان با جانوران است و بازی که هدف دوم او به شمار می‌آید،

کرده است کتابی برای گروه سنی الف - ب بنویسد. توجه عمدی نویسنده به پرداخت حوادث، شخصیت پردازی و حتی لحظه پردازی و تلاش او در دو صفحه انتهایی داستان برای جا انداختن پیام، دلیلی بر این مدعاست. هرچند که از این منظر، نقاشی های کتاب بسیار ساده و بی روح به نظر می رسند و حس خاصی را منتقل نمی کنند. در هر حال کتاب برای گروه سنی «ج» فاقد جذابیت بوده و مورد توجه آنان واقع نمی شود و به طور کلی می توان گفت کتاب از نظر مخاطب شناسی دچار دوگانگی است.

تصویرهای این کتاب، کم تحرکند و با محافظه کاری طراحی شده اند.

تصویرگر برای پرهیز از طراحی عناصر متحرک، همه عناصری را که می توانستند خیال انگیز باشند، حذف کرده و به چند عنصر محدود مثل ماه و ستاره و ابر بسنده کرده است. در نتیجه، تصاویر ارائه شده از توانایی تأثیرگذاری ناچیزی برخوردارند.

شیشه آواز

• سراینده: افسانه شعبان نژاد

گروه سنی: د - ه. ناشر: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان. تعداد: ۲۰۰۰۰ نسخه. ۶۰ صفحه. ۱۰۰۰ ریال.

دلم کز کرده مثل یاکریمی
که روی برفها تنها نشسته
میان چشم او عکس حیاطی
پُر از برف و یخ و سرما نشسته

□

دلش یخ بسته مانند دل حوض
گمانم یخ زده پروازهایش
به دست سرد سرما بار دیگر
شکسته شیشه آوازهایش

آرزویت را بگویی و آن هنگام است که به خواسته ات می رسی.» دخترک که مادرش را به قدر همه آرزوهایش دوست می داشت از او پرسید: «اگر آن ستاره را دیدم، برای تو چه آرزویی بکنم؟» مادر گفت: «برای خودت آرزو کن و از او بخواه که یک آدم مهربان باشی.» سرانجام پس از شبها انتظار، دخترک ستاره را می بیند، ولی هنگامی که درمی یابد تحقق آرزویش، مرگ ستاره را در پی خواهد داشت، از آرزوی خویش صرف نظر می کند و ستاره را به آسمان بازمی گرداند. در اینجا است که دخترک می فهمد مردم مهربان زیادی بوده اند که از آرزویشان گذشته اند تا ستاره های فراوانی در آسمان بدرخشند.

دیده

دخترک و ستاره، انتخاب خوبی است که حرف و پیامی شنیدنی دارد. خواننده به هنگام مطالعه این کتاب حس نمی کند با اثری ترجمه ای روبه روست، چراکه موضوع و مضمون داستان، انسانی و جهانی است. شکل ظاهری کتاب آن را مناسب گروه سنی «الف - ب» نشان می دهد، در حالی که تأکید ناشر و پیام عمیق داستان، آن را بیشتر به گروه سنی «ج» پیوند می زند. نگاهی به ساختار داستان نشان می دهد که نویسنده بیشتر سعی

معاصر است و علی رغم تازگی مضمونها و نوجوانانه بودن آنها، جای پای برخی نمونه‌های شعر معاصر در آنها دیده می‌شود. آوردن ترکیبهای استعاری که اغلب برگرفته از آرایه حس آمیزی است، نمودی خاص در مجموعه دارد، برای مثال: احساس خانه [صفحه ۱۸]، بوی خواب درختها [صفحه ۲۲]، آوازهای خیس [صفحه ۲۴]، تخم آواز قناری [صفحه ۵۰]، ذهن نمناک صحرا [صفحه ۳۹]، صدای دل سبزه‌ها [صفحه ۳۹] و...

استفاده از فعل «چکیدن» در غیر معنای اصلی آن که - اغلب برای مایعات به کار می‌رود - شاعران سبک هندی برای همه اشیا استفاده کرده‌اند و سهراب سپهری هم به تبعیت از آنها به کار برده است در این مجموعه به فراوانی دیده می‌شود، برای مثال:

کسی آواز می‌خواند | صدایش می‌چکد در من [صفحه ۱۲].

آوازهای خیس او | در گوش کوچی می‌چکد [صفحه ۲۴].

زندگانی می‌چکد | گاهی از سوراخهای سقف ما [صفحه ۴۹].

در این مجموعه، عناصر طبیعت حضوری چشمگیر دارند و شاعر از تکرار کلمات پرهیز نکرده است، به طوری که پس از مطالعه چند صفحه، بوی تکراری بودن مضمونها و حرفها به مشام می‌رسد. واژه‌هایی نظیر: پنجره، کوچه، آواز، آرزو و...، بارها و بارها و به شکلهای مختلف به کار رفته‌اند و این تکرار حتی در عناوین کتاب نیز به چشم می‌خورد. فهرست کتاب دچار به هم ریختگی مسافت است و «فصل پرواز» به اشتباه - دو بار - در فهرست ثبت شده است.

این مجموعه انتخابی است از آثار سراینده بین سالهای ۶۵ تا ۷۲ که برای نوجوانان و در قالبهای چهارپاره و نیمایی و مثنوی سروده شده‌اند. عنوانهای برخی قطعات که مضمونهای طبیعی و گاه اجتماعی دارند عبارتند از: صبح و من، باز کن پنجره را، آرزوی کوچه‌ها، بوی سیب، پونه‌ها و پروانه‌ها، آواز شکستن، صدای سبز بزه‌ها، باغ و زنبق، تصور سبز، یک کاسه شبنم، کوچه‌های ناودان، آب چلیک، فقط در خواب می‌خندی، دو تا هُدهُد، یک سبد خاطره، جشن گنجشکها، گره آرزو و...»

از ویژگیهای مجموعه شعر «شیشه آواز» تعداد قابل توجه اشعار کتاب است که در واقع خواننده می‌تواند کارنامه سراینده را پیش روی خود ببیند. زبان شعرها ساده و صمیمی است و وزن و موسیقی کلام روان و کم‌فراز و نشیب است. اندیشه و خیال شاعرانه کمی بزرگسالانه است و تفاوت عمده این اشعار نوجوانانه با شعرهای کودکان سراینده، در همین ویژگی است. شاعر در بسیاری اشعار این مجموعه متأثر از شاعران

به ما سلام می‌دهند

*

در آب و خاک و آسمان

بهار دیده می‌شود

چهره پرنندگان

باز شنیده می‌شود

*

مژده تازه می‌دهد

بوی بنفشه در هوا

آمده فصل زندگی

بهار ما، بهار ما

کتاب «عصا و اسب چوبی»، چنان که

دولت‌

در مقدمه آن هم آمده است، گزینه‌ای

از اشعار کودکانه شاعر به انتخاب خود اوست

و حاصل سالهای متمادی تجربه وی در این

زمینه به‌شمار می‌آید.

این مجموعه که زبان فاخر و محاوره‌ای،

وزنهای عروضی و هجایی، مفاهیم جدی و

طنزآمیز تفریحی و آموزشی با موضوعات

روی جلد این کتاب، اجرای قابل قبولی دارد، اما طراحی آن کم‌تحرك است و رنگ‌آمیزی خاموش آن که با استفاده از رنگهای هم‌خانواده صورت گرفته، بر ایستایی روی جلد افزوده است. در مجموع به نظر می‌رسد نوجوانان به تصاویر پرتحرک‌تری احتیاج دارند و این روی جلد همه نیاز آنها را تأمین نمی‌کند.

عصا و اسب چوبی

• سراینده: اسدالله شعبانی

• تصویرگر: زهره پریرخ

ناشر: نشر فردا، تعداد: ۵۰۰۰ نسخه، ۶۴ صفحه، مصور. ۲۰۰۰ ریال.

این مجموعه، گزینه‌ای از شعرهای کودکانه سراینده است. سی و سه شعر این کتاب در قالبهای چهارپاره، نیمایی و مثنوی، سروده شده‌اند. موضوعات موردتوجه شاعر در این مجموعه مضمونهایی در زمینه اجتماعی، طبیعت، خانواده و... دارد. عنوان برخی از اشعار عبارتست از: گل مریم، خورشید، تولد مبارک، کودکان جهان، عصا و اسب چوبی، بنفشه شد برنده، سبزه و موشک، چراغ شکوفه‌ها، هواپیما، پروانه در خیابان، ساز من، ساز جیرجیرک، از قطره تا دریا، اتاق لاک‌پشت، آب و مهتاب، کوه و مادر و بهار ما بهار ما.

در زیر، سروده بهار ما بهار ما را می‌خوانید:

تنگ بلور آسمان

ماهی سرخ آفتاب

سفره پرگل زمین

قل‌قل چشمه‌های آب

*

دانه به دانه بوته‌ها

از دل خاک می‌دمند

با گل و برگ رنگ رنگ

متنوع و بیان لحظه‌های شورانگیز زندگی، همه و همه را در کنار یکدیگر جای داده، نشان‌دهنده کارنامه ادبی سراینده - به سلیقه و انتخاب وی - است.

راهها را بسته بودند | در خیابان | هر چه ماشین، هر چه آدم، | خسته بودند.

هی چراغ سبز و قرمز | هی صدای بوق و ماشین...
داشت یک پروانه اما | در هوا پرواز می‌کرد | راه‌های آسمان را باز می‌کرد.

لحظه‌ای بعد | دیدم او را | لای ماشینهای اخم | از چراغ سبز و قرمز می‌گذشت او.

شعر «پروانه در خیابان» در واقع ترکیب و آمیزه‌ای از زندگی ماشینی و طبیعت از نگاه کودک است که با ظاهری طنزآلود بیان شده و از ابتکارهای شاعر در ارائه این‌گونه مضامین است. برخی از شعرها نیز رگه‌ها و جاپایی از شعر امروز بزرگسالان را در خود دارند که گاهی رنگ و بوی فلسفی - عرفانی گرفته‌اند. برای مثال در شعر «آب و مهتاب» می‌خوانید:

کاسه پر بود از آب
آب از صورت ماه
کودکی تشنه رسید
کرد پر آب، نگاه

گفت با ماهی ماه:
چه زلال است و سپید
می‌شود در این آب
رنگ دریا را دید

شوق نوشیدن آب
در دل کودک بود
دست بر کاسه که زد
ماه را آب ربود

سر کشید آن کودک

کاسه آبش را
قطره قطره نوشید
آب و مهتابش را

در مجموع، کتاب حاضر گزینه‌ای یکدست و منسجم از تلاشهای بی‌کران سراینده در این مقوله به‌شمار می‌آید و به‌عنوان اثری یکپارچه و سامان‌یافته برای کودکان، قابل توصیه است.

روی جلد این کتاب، با حذف تعدادی از عناصر، می‌توانست بسیار بهتر از چیزی باشد که هست. پسری که سوار بر اسب چوبی است و از کنار ماه می‌گذرد، اگرچه فکر تازه‌ای نیست، اما می‌توانست موضوع یک روی جلد خوب باشد. طراح با قرار دادن تعداد زیادی از عناصر هم‌ارزش و هم‌اندازه در کنار هم، از جذابیت این موضوع کاسته است. در مجموع، عنصر محوری این روی جلد نامشخص است و بیننده با نقطه تأکید ویژه‌ای روبه‌رو نمی‌شود. بهتر بود در انتخاب نوع «قلم» عنوان و نوشته‌های روی جلد هم دقت بیشتری صورت می‌گرفت.

بدبختی سیاه

• نویسنده: لنگستون هیوز

• مترجم: روح‌الله پیریایی

ناشر: طرح و اجرای کتاب. تعداد: ۱۰۰۰۰
نسخه. ۱۲ صفحه. ۱۰۰۰ ریال.

بدبختی زمانی است که تو می‌توانی همه بچه‌های دیگر را در تاریکی ببینی اما آنها می‌گویند که نمی‌توانند تو را ببینند. «بدبختی سیاه»، کتابی است شامل یازده جمله کوتاه از آخرین سروده‌های لنگستون هیوز که همه با کلمه بدبختی آغاز می‌شوند و در آنها به مشکلاتی که یک کودک سیاه‌پوست در جامعه سفیدپوستان با آن روبه‌روست،

- بدبختی، زمانی است که به تو یاد می‌دهند، هندوانه را دوست نداشته باشی، اما تو دوست داری.

- بدبختی، زمانی است که بچه همسایه دیوار به دیوارت یک میهمانی دارد و همه بچه‌های محل را دعوت می‌کند جز تو.

سوم، نگاه حسرت‌آمیز او به دنیای کودکی است. چیزی که در نگاه نخست برای همه کودکان اتفاقی عادی است و محدودیت و ممنوعیتی در آن نیست.

- بدبختی زمانی است که درمی‌یابی بهترین دوست اجازه دارد در استخر شنا کند، اما تو اجازه نداری.

از نظر نحوه جمله‌بندی، باید گفت که هیوز با آوردن کلمات کوتاه، ساده و رسا در شکل خاص، پیام خود را در بالاترین درجه عاطفی و احساسی بیان می‌کند. جملات با «بدبختی» شروع و با کلمات شرطی «اما»، «جز» و معانی خاصی از این دست به پایان می‌رسد. در واقع، این پاراگراف‌های کوچک، هر کدام شعری بلند از عقاید هیوز به شمار می‌آیند.

تصویرهای این کتاب، با کیفیتی بسیار نازل چاپ شده‌اند، به نحوی که امکان ارزیابی تصاویر از بیننده سلب شده است. با وجود این اگر طراحی‌های اصلی نیز همین چیزی باشند که چاپ شده‌اند و ناشر آنها را ابرازیه نکرده باشد، با کمی تخیل هنری می‌توان حدس زد که اصل این تصاویر اجرای خوبی داشته، اما فاقد ساختار تصویری قابل قبولی بوده‌اند!

اشاره می‌شود. مشکلاتی مثل: نخوردن هندوانه، مهمانی بچه همسایه، فروشگاه و پله‌برقی، بازی، تاریکی، استخر، نایستادن تاکسی برای مادر سیاهپوست، گربه سیاه و کلمات بد با صفت سیاه، عبور از خیابان، اتوبوس و بابانوئل سفیدپوست. پشت جلد کتاب، حاوی توضیحات و زندگی‌نامه کوتاهی از لنگستون هیوز، شاعر و نویسنده مشهور سیاهپوستان آمریکایی است.

این کتاب که همچون آثار هیوز، همدردی عمیق او را با سیاهپوستان نشان می‌دهد، از چند نظر حائز اهمیت است. ابتدا، نگاه او به یک کودک سیاهپوست است که در میان سفیدپوستان به سر می‌برد و نیز نگرستن به جهان از زاویه چشم او؛ دنیایی که اگرچه برای بزرگسالان قابل حس و ملموس بوده و در تمام زندگی صنعتی امروز جاری است، اما تعلق به گروه سنی کودکان دارد.

دوم شاخصی که پررنگترین محور کتاب را تشکیل می‌دهد، مسئله تبعیض است که کلمه «بدبختی» خواننده را به آن توجه می‌دهد و عجیب اینکه این موضوع در همه جای جهان به نحوی حضور می‌یابد و لزومی به سیاه بودن نیست.

